

**WETENSCHAPPELIJK COMITE VAN HET FEDERAAL
AGENTSCHAP VOOR DE VEILIGHEID VAN DE VOEDSELKETEN**

ADVIES 11-2007

Betreft : autocontrolegids primaire dierlijke productie (dossier Sci Com 2007/04).

Het Wetenschappelijk Comité van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen,

Gelet op de Wet van 4 februari 2000 houdende oprichting van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, met name artikel 8 ;

Gelet op het Koninklijk Besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen ;

Overwegende het huishoudelijk reglement, bedoeld in artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 19 mei 2000 betreffende de samenstelling en de werkwijze van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen, goedgekeurd op 27 maart 2006 ;

Gelet op de adviesaanvraag van het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen met betrekking tot de autocontrolegids primaire dierlijke productie (G-037), versie 3b-19-12-06;

Overwegende de besprekingen tijdens de ad hoc werkgroepvergaderingen van 20 februari 2007 en de plenaire zittingen van 9 februari, 20 april en 11 mei 2007;

geeft het volgende advies :

1. Inleiding :

De 'Sectorgids autocontrole primaire dierlijke productie' werd voorgelegd ter goedkeuring aan het Federale Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV). De gids wordt beheerd door de vzw CODIPLAN (Controle Dierlijke Productie). De vzw is opgericht door de Belgische landbouworganisaties i) het Algemeen Boerensyndicaat (ABS), ii) Boerenbond en iii) Fédération Wallone de l'Agriculture. Voor de praktische uitwerking van de gids werd een beroep gedaan op de vzw VLAM (Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing).

De gids is van toepassing op meerdere deelsectoren van de veehouderij. Het betreft het volledige traject dat de dieren op het veebedrijf doorlopen : van geboorte, opfok, productie van melk of eieren tot de afvoer voor vleesproductie. Het betreft de volgende deelsectoren :

- rundvee : melkvee, vleesvee, vleeskalveren ;
- varkens : fokvarkens, zeugen, beren, biggen en vleesvarkens ;
- paardachtigen : paarden en ezels ;
- pluimvee : voor reproductiepluimvee : grootouderdieren & ouderdieren, broedeieren & broeierijen, voor productiepluimvee : legkippen & braadkippen ;
- eenden, ganzen en loopvogels ;

- konijnen ;
- kleine herkauwers (geiten en schapen) en hertachtigen.

Ook de productie van bedrijfseigen voeder valt onder het toepassingsgebied van deze gids.

De evaluatie van deze autocontrole gids door het Wetenschappelijk Comité gebeurt gelijktijdig met de evaluatie door de cel "Validatie Gidsen" van het FAVV conform de voorschriften opgenomen in artikel 9 van en bijlage III van het KB van 14 november 2003 betreffende de autocontrole, meldingsplicht en traceerbaarheid.

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd of de risico's verbonden aan de primaire productie van de in de gids vermelde diersoorten en producten (melk, eieren) voldoende beheerst zijn indien de gids toegepast wordt.

2. Algemene aanbevelingen

De autocontrole gids primaire dierlijke productie is voor alle deelsectoren waarvoor de gids van toepassing is, opgebouwd rond negen aandachtspunten : 1) bedrijfsregistratie, 2) identificatie en registratie van de dieren, 3) diervoeder en drinkwater, 4) dierengezondheid, 5) dierenwelzijn, 6) uitrusting en hygiëne, 7) eigen transport, 8) traceerbaarheid en 9) melding. Deze punten worden in de gids in een algemeen hoofdstuk op generieke wijze behandeld alsook in de specifieke hoofdstukken per deelsector waar bijkomende informatie aangaande deze aandachtspunten toegevoegd werd.

De autocontrole gids primaire dierlijke productie is gestructureerd en overzichtelijk opgesteld. Hij integreert op een logische wijze de bestaande en van kracht zijnde wetgeving en kan een bijkomend hulpmiddel zijn voor de landbouwer. De basis bij de opstelling van deze gids is echter geen gevarenanalyse, maar de vigerende wetgeving zoals deze voor de verschillende deelsectoren gepubliceerd werd in het staatsblad. Volgens het KB autocontrole (14/11/2003) dienen voor de primaire productie door de landbouwer de toepassing van de hygiënevoorschriften alsook het bijhouden van registers uitgevoerd te worden. Het KB autocontrole stelt echter ook in punt 5d van bijlage 3 dat een gids rekening moet houden met alle soorten contaminatiegevaar (biologisch, chemisch en fysisch). Aan deze laatste voorwaarde wordt niet voldoende voldaan aangezien de huidige wetgeving als basis wordt genomen en niet een gevarenanalyse.

Het Wetenschappelijk Comité raadt aan om per deelsector een lijst toe te voegen van welke gevaren er relevant zijn in het kader van voedselveiligheid en dierengezondheid alsook, waarom en hoe (gespreid in tijd en ruimte) deze zo goed als mogelijk (ALARA¹) beheerst kunnen worden.

Ook zou moeten aandacht besteed worden aan de gevaren (bv. m.b.t. de afvoer van mest, drinkwater) en beheersmaatregelen die genomen moeten worden bij gemengde bedrijven.² Verscheidene wetenschappelijke studies toonden immers aan dat er bij gemengde bedrijven een verhoogd risico voor besmetting met infectieuze agentia is. Bijvoorbeeld op een gemengd bedrijf van runderen en pluimvee : runderen die besmet zijn met *Campylobacter* kunnen een bron van besmetting zijn van de boederijomgeving, de weiden en het oppervlaktewater, waardoor er een verhoogd risico kan zijn voor besmetting met *Campylobacter* van het pluimvee^{3,4}. Een ander voorbeeld betreft een verhoogd risico voor

¹ ALARA : As low as reasonable achievable

² Bedrijf waar er een productie is van verschillende diersoorten

³ Stanley, K. & Jones, K. (2003). Cattle and sheep farms as reservoirs of *Campylobacter*. J. Appl. Microbiol, 94 suppl., 104S-113S.

⁴ Newell, D.G. & Faernly, C. (2003). Sources of *Campylobacter* colonization in broiler chickens. Appl. Environ. Microbiol., 69, 4343-4351.

besmetting met *Brucella melitensis* (veroorzaakt brucellose) op gemengde bedrijven van schapen en runderen.⁵

De autocontrolegids primaire dierlijke productie heeft als doel een leidraad te zijn voor de landbouwer met praktische richtlijnen voor hoe op een veilige manier geproduceerd kan worden. De in de gids opgenomen hygiënevoorschriften zijn echter te vaag beschreven en voor interpretatie vatbaar wat de praktische bruikbaarheid van dit document voor de veehouder vermindert. Er wordt ook onvoldoende vermeld waarom bepaalde hygiënevoorschriften moeten toegepast worden, wat deze precies inhouden, en hoe vaak er controle op moet gebeuren. Voorbeelden hiervan worden gegeven in deel 3 van het advies.

De autocontrolegids primaire dierlijke productie zal van toepassing zijn voor alle deelsectoren binnen de primaire dierlijke productie. Dit betreft ook de deelsectoren 'melkvee' en 'pluimvee' met betrekking tot dewelke aan het Wetenschappelijk Comité reeds twee autocontrolegidsen voorgelegd werden ter evaluatie : de autocontrolegids G-008 'primaire productie melk' en de autocontrolegids G-013 'braadkippenkolom'. Het Wetenschappelijk Comité bracht reeds verscheidene adviezen uit m.b.t. deze gidsen. Er werd rekening gehouden met het grootste deel van de aanbevelingen (bv. aangaande de gevarenanalyse) bij de herwerking tot de finale en door het FAVV goedgekeurde versies van deze autocontrolegidsen.

Vergelijking van de informatie m.b.t. deze twee deelsectoren, aanwezig in de momenteel ter evaluatie voorgelegde primaire dierlijke productie autocontrolegids met de informatie aanwezig in de reeds goedgekeurde autocontrolegidsen (G-008 en G-013) toont aan dat deze laatste meer concrete en praktische informatie bevatten voor de veehouder waardoor de voedselveiligheid beter gegarandeerd wordt.

3. Specifieke aanbevelingen

Deelsectoren waarop de gids van toepassing is (Tabel 1.1.)

Tabel 1.1. bevat een overzicht van de deelsectoren die onder het toepassingsgebied van de gids vallen. Wat betreft de categorie loopvogels vermeldt de tabel dat de gids van toepassing is indien een veehouder meer dan 7 loopvogels ouder dan 3 maanden heeft. In onderdeel 2.3. echter wordt vermeld dat registratie van loopvogels vereist is indien het minimaal 3 loopvogels betreft. Eénduidigheid omtrent het aantal loopvogels vanaf dewelke de vereisten gelden wordt sterk aangeraden. Het Wetenschappelijk Comité merkt ook op dat zelfs indien het slechts één loopvogel zou betreffen de vereisten van toepassing zouden moeten zijn. Immers loopvogels kunnen geïmporteerd worden uit tropische gebieden (vb. Zuid-Afrika) waaraan er een verhoogd risico voor insleep van dierenziekten verbonden is.

Wat betreft de categorie paardachtigen, vermeldt tabel 1.1. dat hieronder paarden en ezels vallen. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat hieraan ook de muilieren en muilezels toegevoegd moeten worden. Gezien paarden in het kader van de primaire productie zowel voor de productie van melk als voor de productie van vlees gebruikt kunnen worden, wordt aangeraden dit onderscheid ook te maken in deze tabel.

Drinkwater (onderdeel 2.3.)

Het algemene onderdeel 'drinkwater' schrijft voor dat de veehouder voldoende en veilig water moet voorzien als te drinken water voor de dieren alsook dat de veehouder ervoor moet zorgen dat het drinkwater geen risico vormt voor de veiligheid van de dierlijke

⁵ Verger, M., Garin-Bastujii, B., Grayon, M. & Mahe, A.M. (1989). La brucellose bovine à *Brucella melitensis* en France. Ann. Rech. Vét., **20**, 93-102.

producten. Er wordt echter niet beschreven hoe dit praktisch kan gerealiseerd worden. Zo wordt er niet vermeld welke de geschikte bronnen (leidingwater, putwater, regenwater, oppervlaktewater...) kunnen zijn voor drinkwater voor de dieren, alsook wordt niet vermeld hoe contaminaties (microbiologische en chemische) via het drinkwater kunnen vermeden worden.

De relevante potentiële gevaren aangaande het drinkwater zouden moeten opgenomen worden in de gids. Er zou in dit onderdeel ook kunnen opgenomen worden dat er overdracht van infectieuze agentia kan zijn via het drinkwater indien verschillende diersoorten drinken uit éénzelfde waterbron alsook dat in gebieden waarin contaminanten (vb. Cadmium) in dergelijke concentraties aanwezig zijn die zouden kunnen leiden tot onaanvaardbare niveaus van residuen, het gebruik van oppervlaktewater vermeden moet worden.

De structuur van de gids voorziet in de mogelijkheid voor toevoeging van bijkomende vereisten voor het drinkwater per diersoort. Voor pluimvee, ganzen en eenden wordt een bijkomende vereiste vermeld : de vereiste van een gesloten drinkwatersysteem alsook de uitvoering van een jaarlijkse wateranalyse. Wat betreft de andere diersoorten worden geen vereisten m.b.t. drinkwateranalyses vermeld. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan ook vereisten op te nemen aangaande de andere diersoorten.

Diervoeders (onderdeel 2.3.)

Het algemene onderdeel 'diervoeders' bevat hygiënevoorwaarden m.b.t. diervoeders. Het Wetenschappelijk Comité stelt vast dat deze op een te vage wijze behandeld worden. Er wordt hierbij aangeraden praktische informatie toe te voegen alsook toe te lichten waarom bepaalde hygiënemaatregelen uitgevoerd dienen te worden, dit in relatie tot de relevante potentiële gevaren bij diervoeders. Enkele voorbeelden :

- Voorwaarde V1 vermeldt '*de veehouder ziet erop toe dat distributiesystemen en voeder- en drinkwaterapparatuur afdoende worden gereinigd en steeds proper zijn alsook dat de veehouder tijdig resten van voeder en water verwijderd*'. Er wordt onvoldoende gespecificeerd wat bedoeld wordt met 'voldoende gereinigd' alsook met 'tijdig'.

- Voorwaarde V3 vermeldt : '*Door het specifieke gevaar voor de gezondheid van dier en mens vermijdt de veehouder dat diervoeder kan beschimmelen en dat beschimmeld voeder wordt gevoederd.*'

Hieraan zou minimaal volgende duidende informatie moeten toegevoegd worden :

i) het verband tussen het voederen van beschimmeld voeder en de mogelijke gevolgen : Beschimmeld voeder kan mycotoxines bevatten die gevormd werden door schimmels. Indien dergelijk beschimmeld voeder aan dieren gevoederd wordt, kunnen deze dieren hiervan ziek worden, maar dit kan ook aanleiding geven tot aanwezigheid van mycotoxines in de melk (vb. aflatoxine M1).

ii) hoe voorkomen kan worden dat diervoeders beschimmelen :

Bijvoorbeeld het droog houden van de voeders, het vermijden van ongedierte in en rond de voeders alsook het op een goede wijze inkuilen van voeders. Zo is een luchtdichte afsluiting van de kuilhoop van groot belang om schimmelvorming te voorkomen.

Ook het gevaar van microbiologische besmetting met *Listeria monocytogenes* zou in het geval van kuilvoeders (vb. kuilgras) moeten behandeld worden.

- Voorwaarde V7 vermeldt : '*Indien grondstoffen met hoge gehalten aan ongewenste stoffen worden gebruikt, dan moeten deze op PCB's gecontroleerd worden – volgens wettelijke procedures.*'

Het Wetenschappelijk Comité stelt hierbij de volgende vragen : op welke wijze zal de veehouder kennis hebben van het feit dat hoge gehalten aan ongewenste stoffen aanwezig zijn alsook hoe haalbaar is het laten uitvoeren van PCB-analyses door een veehouder ?

- Voorwaarde V5 vermeldt dat compost kan gebruikt worden van buiten de landbouw indien geleverd door erkende leveranciers. Het is niet duidelijk door wie deze leveranciers erkend worden. Er wordt ook vermeld dat de compost voorzien moet zijn van analyseresultaten. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan in de gids specificaties op te nemen omtrent welke analyseresultaten vereist zijn of om minstens te verwijzen naar een referentie waar deze informatie kan bekomen worden. Indien compost gebruikt wordt dat door de landbouwer zelf vervaardigd wordt, raadt het Comité ook aan in de gids op te nemen dat een minimumtermijn van 6 maanden dient in acht genomen te worden voor compostering van het organisch materiaal op de boerderij en dit om het voorkomen van ziekten en parasieten te minimaliseren.
- Betreffende het gebruik van slib in de landbouw (voorwaarde V5), bracht het Wetenschappelijk Comité advies 2002/14⁶ uit. Hierin werd, naast een aantal aanbevelingen en bepalingen vermeld dat slib afkomstig van openbare waterzuiveringsstations en rioolwater verboden zou moeten zijn. De gids neemt dit gebruiksverbod terecht over. Er is in de gids echter geen informatie aanwezig (of verwijzing naar een bron m.b.t. deze informatie) aangaande hoe slib oordeelkundig kan gebruikt worden alsook aangaande de potentiële gevaren en welke analyseresultaten er beschikbaar moeten zijn. Ook zouden de wetgevende bepalingen die verschillend zijn naargelang het gewest moeten toegelicht worden in de gids.
- Voorwaarde V5 vermeldt dat van de bedrijfseigen grondstoffen die gebruikt worden voor de mengvoederproductie een representatief staal moet bewaard worden alsook van de graanleveringen tussen de landbouwers. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan hieraan voor de veehouder praktische informatie toe te voegen m.b.t. de monstergrootte, de wijze van monstername alsook de wijze en duur van bewaring van de monsters.

Dierengezondheid (onderdeel 2.4.)

- Voorwaarde G2 vermeldt dat elke rundveehouder, varkenshouder en pluimveehouder verplicht is een dierenarts aan te duiden en dat voor pluimvee de verplichting geldt vanaf minstens 200 dieren alsook dat voor de andere diersoorten geen bedrijfsdierenarts verplicht is. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat in het kader van de preventie van opduikende ziekten (vb. overdraagbare spongiforme encephalopathieën), het ook voor houders van geiten en schapen aangeraden zou zijn een bedrijfsdierenarts aan te duiden. Ook indien loopvogels bestemd voor de vleesproductie gekweekt worden, zou best een dierenarts aangeduid worden.
- Voorwaarde G2 vermeldt dat een schriftelijke overeenkomst tussen de bedrijfsdierenarts en de veehouder per diersoort moet opgesteld worden. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan ook op te nemen dat een onderzoek door de dierenarts moet gebeuren wanneer de veehouder nieuwe dieren aangekocht heeft en/of verkoopt.

Diergeneesmiddelengebruik (onderdeel 2.4)

- Tabel 24.3. geeft een overzicht van de verschillende types diergeneesmiddelen die al dan niet kunnen voorgeschreven of verschaft worden aan veehouders. Deze tabel is niet overzichtelijk en dient verduidelijkt te worden. In de tabel wordt melding gemaakt van

⁶ Advies 2002/14 : sanitaire veiligheid van het gebruik van zuiveringsslib in de landbouw.

hormonale producten uit bijlage II van het KB van 23.05.2000⁷. Deze hormonale producten of enkele als voorbeeld zouden kunnen opgenomen worden in deze tabel.

- Voorwaarde G8 betreft het verhandelen van recent behandelde dieren. Indien een veehouder dieren verkoopt vooraleer het verstrijken van de wachttijd na toediening van geneesmiddelen is het belangrijk dat een attest opgemaakt wordt waarin deze informatie vermeld wordt zodat de koper correct ingelicht is. Deze informatie wordt in de gids vermeld. Het Wetenschappelijk Comité merkt echter op dat het aangeraden is de volgende specificatie toe te voegen (onderlijnd) : 'Het attest wordt opgemaakt in tweevoud, één bestemd voor de koper en één bestemd voor de verkoper' en 'De veehouder en de koper ondertekenen beide attesten'.

Particuliere slachtingen en noodslachtingen (onderdeel 2.4.)

- De gids vermeldt dat particuliere slachtingen voor consumptie door de veehouder en zijn gezinsleden buiten het slachthuis en op het veebedrijf kunnen gebeuren en dit voor varkens, geiten, schapen, pluimvee en konijnen. Wat betreft de kleine herkauwers geiten en schapen is het Wetenschappelijk Comité van mening dat de voedselveiligheid hierdoor onvoldoende beheerst is, dit in het kader van de overdraagbare spongiforme encephalopathieën (OSE).
- Met betrekking tot de noodslachtingen (bij herkauwers) vermeldt de gids dat de dierenarts toezicht houdt op de eventuele ter plaatse verwijdering van maag en darmen. Het Wetenschappelijk Comité stelt dat het niet aan te raden is bij een noodslachting maag en darmen ter plaatse te verwijderen om geen onnodig risico te creëren. De darmen zijn immers gespecificeerd risicomateriaal. Het is eerder aangewezen om enkel de buik te openen en de darmen gedeeltelijk uit te laten hangen, zodat geen opzwellings- en verhitting in de buik kan ontstaan.

Reiniging en ontsmetting (onderdeel 2.6.4.)

Het onderdeel reiniging en desinfectie wordt meer gedetailleerd behandeld waarbij de principes van reiniging en desinfectie goed beschreven worden. Er wordt aangeraden om ook aandacht te besteden aan de naspoeling alsook om enkele praktische voorbeelden m.b.t. reiniging en desinfectie toe te voegen zodat voor de veehouder verduidelijkt wordt wat bedoeld wordt met een 'passende reiniging en ontsmetting'.

Met betrekking tot de properheid van runderen vermeldt de hygiëneverordening 853/2004⁸ dat een dier vooraleer het geslacht mag worden proper moet zijn. Het FAVV heeft een praktische brochure ('goede vachtcondities dragen bij tot veilig vlees') uitgebracht m.b.t. een propeere vacht bij dieren. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan deze informatie op te nemen in de gids.

Ongediertebestrijding (onderdeel 2.6.5.)

Dit onderdeel vermeldt dat passende voorzorgsmaatregelen en doeltreffende bestrijdingsmiddelen moeten genomen worden tegen insecten en ongedierte. Er wordt hieromtrent echter geen bijkomende informatie verstrekt over hoe dit kan bekomen worden, bijvoorbeeld d.m.v. insecticiden, UV-lampen, vliegenvangers, ... Ook zou moeten toegevoegd worden dat

⁷ Koninklijk besluit 23/05/2000. - houdende bijzondere bepalingen inzake het verwerven, het in depot houden, het voorschrijven, het verschaffen en het toedienen van geneesmiddelen bestemd voor dieren door de dierenarts en inzake het bezit en het toedienen van geneesmiddelen bestemd voor dieren door de verantwoordelijke voor de dieren.

⁸ Verordening 853/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 houdende vaststelling van specifieke hygiënevoorschriften voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong.

het controleren door de veehouder op de afwezigheid van ongedierte belangrijk is als controlemaatregel indien er ongedierte vastgesteld werd maar ook als voorzorgsmaatregel indien dit nog niet geval was.

Traceerbaarheid (onderdeel 2.7.)

Bij de motivatie waarom traceerbaarheid in de voedselketen belangrijk is wordt vermeld dat een efficiënt traceringsstelsel toelaat bepaalde producten terug te roepen en de bron van verontreiniging terug te vinden. Het Comité merkt op dat er aan toegevoegd moet worden dat een goed traceringsstelsel ook zal bijdragen aan het vermijden van de verspreiding van dierziekten.

Er wordt vermeld dat de veehouder alle documenten moet bijhouden gedurende een periode van 5 jaar. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat door het Office International des Epizooties aangeraden wordt diervoederregisters voor tenminste 8 jaar bij te houden⁹, dit in het kader van de lange incubatieperiode van BSE bij runderen.

Meldingsplicht (onderdeel 2.8.)

- In dit onderdeel wordt bij de motivatie waarom de meldingsplicht zo belangrijk is enkel de aangifteplichtige dierziekten in beschouwing genomen. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat ook onaanvaardbare contaminaties (zowel chemische als microbiologische) in beschouwing moeten genomen worden. Er wordt ook aangeraden enkele voorbeelden van meldingsplicht op te nemen.

Transport (onderdeel 3.1.)

- Met betrekking tot transport, raadt het Wetenschappelijk Comité ook aan de modaliteiten op te nemen voor veehouders die grenstransport uitvoeren voor het laten beweiden van eigen vee.

Melkvee (onderdeel 3.2.)

- Door het FAVV werd in 2005 een autocontroleplan met als toepassingsgebied primaire productie van melk goedgekeurd. Met betrekking tot deze autocontroleplan 'primaire dierlijke productie van melk (G-008)' bracht het Wetenschappelijk Comité reeds drie adviezen uit¹⁰. Zo werd in deze adviezen aanbevolen om aandacht te besteden aan volgende aspecten i) het droogzetten van de koe en de preventie van mastitis, ii) de diergeneeskundige behandeling van de jonge dieren (kalveren) daar dit zeer belangrijk is in het kader van ziektepreventie : jonge kalveren zijn bijvoorbeeld vatbaarder voor besmetting met bepaalde verocytotoxine producerende *E. coli* dan volwassen koeien. iii) een voorbereidingsstelsel van de uier bij gebruik van een melkrobot, iv) dragerschap van pathogenen door gezonde runderen die drager kunnen zijn van bacteriën die de mens ziek kunnen maken (bijvoorbeeld *Campylobacter*, *E. coli* O157:H7), v) de meest belangrijke en ook de meest voorkomende chemische, microbiële en fysische gevaren verbonden aan de grondstof melk.

Er werd rekening gehouden met een aanzienlijk aantal van de door het Wetenschappelijk Comité geformuleerde aanbevelingen bij de herwerking tot de finale versie van de autocontroleplan primaire productie melk (G-008), bijvoorbeeld m.b.t. het droogzetten van de koe, preventie van mastitis alsook de toevoeging van een overzicht van de meest

⁹ OIE, code sanitaire pour les animaux terrestres : http://www.oie.int/fr/normes/mcode/fr_chapitre_2.3.13.htm

¹⁰ Advies 37-2004 : Wetenschappelijke evaluatie van de gids "Gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk", Advies 12-2005 : Wetenschappelijke (her)evaluatie van de 'gids voor autocontrole voor de primaire productie van rauwe melk'; Advies 27-2005 : Herevaluatie van de gids voor autocontrole van de primaire productie van rauwe melk .

belangrijke chemische, microbiële en fysische gevaren. In gids G-008 is ook informatie aanwezig m.b.t. de voorbereiding van de uier.

Het onderdeel 3.2. 'melkvee' in de gids primaire dierlijke productie (G-037) is een gereduceerde versie van de gids G-008. De meerderheid van de wettelijk bepaalde specifieke punten m.b.t. diergezondheid, dierenwelzijn, melkwinning en hygiëne en uitrusting werd hierin overgenomen uit de autocontrole gids primaire productie melk (G-008). Evenwel werd bijna alle praktische achtergrondinformatie die toelicht aan de veehouder waarom bepaalde punten belangrijk zijn en hoe deze kunnen uitgevoerd worden, niet overgenomen. Ook het overzicht van de relevante gevaren in deze sector (gevensanalyse), informatie m.b.t. de uiervoorbereiding voor het melken en het droogzetten van de koeien (in het kader van mastitis) werden niet overgenomen.

- Tabel 32.2. uit onderdeel 'dierenwelzijn' geeft een overzicht van de ingrepen die toegestaan worden bij runderen. Er wordt aangeraden ook te vermelden wie deze ingrepen mag uitvoeren.
- Betreffende de preventie van de insleep van dierenziekten beveelt het Comité aan in de melkveestal bij voorkeur enkel koeien en runderen te huisvesten (zoals vermeld in gids G-008). Wanneer varkens of pluimvee toch in dezelfde stal gehouden worden als de koeien zou er een fysieke scheiding aanwezig moeten zijn.

Vleesvee (onderdeel 3.3.) en Vleeskalveren (onderdeel 3.4.)

- Deze onderdelen betreffen de primaire productie van vleesvee (3.3.) en vleeskalveren (3.4.). Het Wetenschappelijk Comité stelt vast dat voor de vleeskalveren gedetailleerde informatie verstrekt wordt betreffende de bedrijfsinrichting (bv. kringopslagplaats, mestopslagplaats, vereiste van een bedrijfsplattegrond, ...) en werkvoorwaarden (hoeveelheid licht in de stallen, voederfrequentie, samenstelling voeder, ...), terwijl hierover nagenoeg geen informatie beschikbaar is voor de productie van vleesvee.
- Betreffende de voeding van vleeskalveren vermeldt de gids dat vleeskalveren voldoende ijzer moeten krijgen omdat ze een gehalte van minstens 4.5 mmol/ l bereiken. Het Wetenschappelijk Comité stelt de vraag hoe de veehouder dit kan controleren.

Varkens (onderdeel 3.5.)

- Het onderdeel 'varkens' is een overzichtelijke samenvatting van de wettelijke vereisten m.b.t. de productie van varkens. Gezien de wetgeving m.b.t. de productie van varkens vrij gedetailleerd is wordt in dit onderdeel gedetailleerde informatie vermeld m.b.t. inrichting en werkvoorwaarden. Evenwel impliceert dit zoals reeds algemeen gesteld voor de verschillende deelsectoren in deze gids dat de relevante potentiële gevaren niet behandeld worden. Ook het voor de varkensproductie belangrijke gevaar '*Salmonella*' wordt niet behandeld. Het Wetenschappelijk Comité raadt aan dit op te nemen alsook de wettelijke verplichting om te voldoen aan het *Salmonella* bewakingsprogramma¹¹.
- Met betrekking tot de identificatie en registratie van dieren wordt vermeld dat een permanente inventaris met wekelijkse vermelding van elke geboorte, aankomst, vertrek, sterfte moet worden bijgehouden op varkensbedrijven gelegen in een aantal provincies zoals West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen. Het Wetenschappelijk Comité stelt de vraag op welke basis en waarom een onderscheid gemaakt wordt tussen de verschillende provincies.

¹¹ Verordening (EG) Nr. 2160/2003 van het Europees Parlement en de Raad van 17 november 2003 inzake de bestrijding van *Salmonella* en andere specifiek door voedsel overgedragen zoönoseverwekkers.

Paardachtigen (onderdeel 3.6.)

- In de autocontrolelegids primaire dierlijke productie wordt voor runderen een onderscheid gemaakt tussen vee bestemd voor melkproductie en vee bestemd voor vleesproductie. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat dit onderscheid ook zou gemaakt moeten worden voor de paardachtigen bestemd voor vleesproductie en paardachtigen bestemd voor melkproductie. Deze aanbeveling is ook geldig voor de schapen en geiten (onderdeel 3.14.).
- Het Wetenschappelijk Comité stelt vast dat het onderdeel 'uitrusting en hygiëne (3.6.6.), m.b.t. de productie van paardenmelk een bijna exacte kopie is van het hoofdstuk uitrusting en hygiëne zoals dit voorkomt in het onderdeel 'melkvee' van deze gids. Het Wetenschappelijk Comité merkt op dat dit hoofdstuk weinig realistisch is en niet afgestemd is op de deelsector paardachtigen. Bijvoorbeeld wordt in de praktijk voor het melken van paarden geen apart melklokaal alsook geen tankmelklokaal gebruikt. In de praktijk wordt meestal gemolken in een afgescheiden deel van de paardenstal. Verder wordt verwezen naar verschillende types melk : volle, halfvolle melk en room. Met betrekking tot paardenmelk, dit in tegenstelling tot koemelk, is het niet duidelijk welke melkvetconcentraties er hiermee bedoeld worden.
- Er wordt in het onderdeel uitrusting ook vermeld dat een officiële controle dient te gebeuren op de paardenmelk door de interprofessionele organismen. Dit is correct voor melk afkomstig van koeien. Voor melk afkomstig van andere dieren dan koeien stelt het KB 21/12/2006¹² dat controle moet gebeuren in een volgens de Europese norm EN ISO/IEC 17025 geaccrediteerd laboratorium. Deze controle dient te bestaan uit een bepaling van het totaal kiemgetal en een bepaling van de aan/afwezigheid van antibioticumresiduen.

Reproductiepluimvee / broeierijen / braadkippen (onderdeel 3.7. tot 3.9.)

- Door het FAVV werd in 2007 een autocontrolelegids met als toepassingsgebied de braadkippenkolom goedgekeurd. Met betrekking tot deze autocontrolelegids braadkippenkolom (G-013)' bracht het Wetenschappelijk Comité reeds een advies uit¹³. Zo werd in dit advies aanbevolen om een gevarenanalyse uit te werken waarin minimaal aandacht zou moeten besteed worden aan de gevaren *Salmonella* (bv. in diervoeders) en *Campylobacter*, de potentiële gevaren verbonden aan de geforceerde rui, residuen van antibiotica en coccidiostatica, toxines die kunnen voorkomen in bepaalde soorten strooisels e.a. Ook werd aandacht gevraagd m.b.t. de risico's aangaande de vangteams voor pluimvee alsook de risico's aangaande het laden en lossen (transport). Er werd ook aanbevolen om ook de motivatie te vermelden waarom bepaalde maatregelen dienen toegepast te worden.

Er werd rekening gehouden met een aanzienlijk aantal van de door het Wetenschappelijk Comité geformuleerde aanbevelingen bij de herwerking tot de finale en door het FAVV goedgekeurde versie van de autocontrolelegids braadkippenkolom (G-013). Bijvoorbeeld werd er een gevarenanalyse toegevoegd, werd in bepaalde gevallen ook toegevoegd waarom bepaalde maatregelen belangrijk zijn alsook werden er aanpassingen gedaan m.b.t. de toelichtingsdocumenten ingangs- en uitgangscntrole van *Salmonella*.

¹² Koninklijk Besluit 21/12/2006 betreffende de controle van de kwaliteit van de rauwe melk en de erkenning van de interprofessionele organismen

¹³ Advies 03-2006 : Wetenschappelijke evaluatie van de «Autocontrolelegids voor de braadkippenkolom» (dossier Sci Com 2005/70)

Onderdeel 3.7. tot 3.9. 'reproductiepluimvee (3.7.), broeierijen (3.8.) en braadkippen (3.9.)' in de gids primaire dierlijke productie (G-037) is een gereduceerde versie van de gids G-013. De meerderheid van de wettelijk bepaalde specifieke punten m.b.t. diergezondheid, bestrijdingsprogramma's *Salmonella*, werkingsvoorwaarden en hygiëne werden overgenomen uit de autocontrole gids 'braadkippenkolom (G-013)'. Een deel van de achtergrondinformatie die toelicht waarom en hoe bepaalde punten dienen uitgevoerd te worden (vb. procedure voor het nemen van de stofstalen, procescontrole, watercontrole) werd overgenomen. Evenwel werd ook een aanzienlijk aandeel geschrapt. Dit uit zich voornamelijk t.o.v. de gids G-013 in het weglaten van een aantal belangrijke bijlagen. Er wordt aangeraden deze bijlagen op te nemen in gids G-037 :

- a) De bijlagen 'gevarenanalyse' (per deelsector) waarin zich een overzicht bevindt van de relevante gevaren voor de sector.
 - b) De bijlagen betreffende de ingangs en uitgangscntrole op *Salmonella* (verplicht voor elke productieronde). Deze bijlagen bevatten belangrijke informatie m.b.t. hoe en waar (staalname van legvellen, staalname van één-dagskuikens, ...). de stalen op *Salmonella* dienen genomen te worden (gedeeltelijk aanwezig in de gids).
 - c) De bijlagen m.b.t. preventieve maatregelen tegen aviaire influenza.
 - d) De bijlagen m.b.t. de stroomschema's van de reproductiebedrijven, broeierijen en braadkippen.
- Het Wetenschappelijk Comité is van mening dat in een autocontrole gids voedselveiligheid geen aspecten moeten vermeld worden i.v.m. de productiviteit. Het raadt daarom aan de specificatie m.b.t. de vaccinatie van de 'New Castle Disease' te schrappen.
 - In het kader van het wettelijk verplichte *Salmonella* bestrijdingsplan¹⁴ bij pluimvee zouden de meest recente aanpassingen van dit plan ook in de gids moeten opgenomen worden. Dit betreft ook de vermelding dat vanaf 1 januari 2007 dit plan betrekking heeft op 5 serotypes (*Salmonella enteritidis*, *Salmonella typhimurium*, *Salmonella hadar*, *Salmonella infantis* en *Salmonella virchow*) i.p.v. enkel op de serotypes *Salmonella enteritidis* en *Salmonella typhimurium*.
 - Voorwaarde L7 vermeldt dat legkippen geboren na 31-12-2004 moeten gevaccineerd worden tegen *Salmonella enteritidis* en dat dit mag gebeuren door de pluimveehouder. Er moet hierbij echter toegevoegd worden dat er hieraan voorwaarden verbonden zijn, zoals het afsluiten van een schriftelijke overeenkomst.

Konijnen (onderdeel 3.13.)

Gezien de specifieke wetgeving aangaande de productie van konijnen beperkt is, stelt het Wetenschappelijk Comité vast dat dit onderdeel zeer summier behandeld wordt in de gids. Wat betreft de aangifteplichtige ziekten voor konijnen, wordt aangeraden dat naast RHD¹⁵ ook myxomatose zou moeten opgenomen worden.

¹⁴ Verordening 2160/2003 van het Europees parlement en de raad van 17 november 2003 inzake de bestrijding van *Salmonella* en andere specifieke door voedsel overgedragen zoönoseverwekkers.

¹⁵ RHD (Rabbit Haemorrhagic Disease) = VHS (Viraal Haemorrhagisch Syndroom)

4. Besluit

Er wordt aan het Wetenschappelijk Comité gevraagd te beoordelen of bij toepassing van deze gids door de veehouders de risico's verbonden aan de primaire productie van de in de gids vermelde diersoorten en producten (melk, eieren) voldoende beheerst zijn.

De autocontrolegids primaire dierlijke productie is gestructureerd en overzichtelijk opgesteld. Hij integreert op een logische wijze de bestaande en van kracht zijnde wetgeving en kan een bijkomend hulpmiddel zijn voor de landbouwer.

Evenwel, om de voedselveiligheid zo goed als mogelijk te beheersen zou de gids moeten gebaseerd zijn op een gevarenanalyse per deelsector. Dit is momenteel niet het geval. Bepaalde aspecten zoals diervoeders en drinkwater zijn onvoldoende uitgewerkt. Deze autocontrolegids heeft als doel een leidraad te zijn voor de veehouder met praktische richtlijnen van hoe op een veilige manier kan geproduceerd worden. De in de gids opgenomen hygiënevoorschriften zijn echter te vaag en te weinig praktisch beschreven wat de praktische bruikbaarheid van dit document door de veehouder vermindert.

Voor het Wetenschappelijk Comité,
De Voorzitter,

Prof. Dr. Ir. André Huyghebaert
Brussel, 16 mei 2007